

UO'T: 634.25

SHAFTOLI KO'CHATLARINI YETISHTIRISHDA MAQBUL PAYVANDTAGLARNI TANLASH

Xatamova Xamidaxon Komiljonovna

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti katta o'qituvchisi
e-mail: Xatamovaxamidaxon@gmail.com

Аннотация

Andijon viloyati sharoitida maydon birligidan yuqori standart (I- va II-navli) ko'chatlarni chiqishi VSV-1 (30,7 ming dona), VVA-1 (29,3 ming dona), GF-677 (28,9 ming dona) va Mirobalan (27,2 ming dona) payvandtaglarida aniqlandi.

Kalit so'zlar: shaftoli, ko'chat, ko'chat balandligi, ko'chat eni, I- va II-navli ko'chat

Аннотация

В условиях Андижанской области выход высококачественных стандартных саженцев (I- и II- сорта) с единицы площади был определён на подвоях VSV-1 (30,7 тыс. шт.), VVA-1 (29,3 тыс. шт.), GF-677 (28,9 тыс. шт.) и Миро-балан (27,2 тыс. шт.).

Ключевые слова: персик, саженец, высота саженца, ширина саженца, саженцы I и II сорта

Abstract

In the conditions of the Andijan region, the yield of high standard seedlings (I- and II-grades) per unit area was determined on the VSV-1 (30.7 thousand units), VVA-1 (29.3 thousand units), GF-677 (28.9 thousand units), and Mirobalan (27.2 thousand units) rootstocks.

Keywords: peach, seedling, seedling height, seedling width, I- and II-grade seedlings.

Kirish.

Sog'lom, yuqori sifatli, standart talablariga javob beradigan ko'chatlar daraxtlarning yaxshi o'sishini va yuqori hosildorligini ta'minlaydi. Shuningdek, bog'dagi daraxtlar o'sishidagi har xillikni tugatish uchun payvandtag yetishtiriladigan urug'chilik xo'jaligini tashkil qilish zarur. Buning uchun har bir

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

ko'chatzorda hududlashtirilgan payvandtaglar yetishtirish maqsadida meva daraxtlarini urug' yetishtiradigan maxsus bog'ni barpo etish kerak. Bunda uzoq yashashi, ekologik moslanuvchanligi yaxshi, hosildorligi, sovuqqa va qurg'oqchilikka chidamliligi hamda biologik jihatdan payvandustga mos kelishi sinab ko'rilgan va xo'jalik ahamiyatiga ega bo'lgan payvandtaglar tanlash muhimdir [1; 3].

Danak mevali daraxtlarning urug'lari yetishtiriladigan bog'lar uchun mevasi kech muddatlarda pishadigan daraxtlarni tanlash tavsiya etiladi, bulardan olingan urug'lar yaxshi unib chiqadi va ko'chatzorda yaxshi o'sadi [3].

Hozirgi bosqichda aholini shaftoli mevalari bilan ta'minlash muammosini faqat ushbu ekinning yirik sanoat plantatsiyalarini yaratish orqali hal etish mumkin. Biroq, shaftoli bog'lari maydonining kengayishi ko'chat materiallarining etarli darajada ishlab chiqarilmasligi bilan to'sqinlik qilmoqda, bu esa, o'z navbatida, etarli miqdorda ishonchli payvandtaglarni etishmasligi bilan bog'liq.

Ishlab chiqarish sharoitida kuchsiz o'suvchi payvandtaglar asosida sanoatbop bog'larni barpo qilish dolzarb muammolardan hisoblanmoqda. Shu sababli, Andijon viloyati sharoitida turli payvandtaglarda shaftoli ko'chatlarini yetishtirish bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari amalga oshirildi.

Materiallar va uslublar.

Dala tajribalari "Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур" (Орел, 1999), "Mevali va rezavor mevali o'simliklar bilan tajribalar o'tkazishda hisoblar va fenologik kuzatuvlar metodikasi" (Buriyev X.Ch., va boshqa., 2014) kabi uslubiy qo'llanmalar asosida olib borildi [2]; [4].

Tadqiqotlarda obekti sifatida oq shaftoli (nazorat), VSV-1, VVA-1, GF-677, Evrika 99, Kuban 86, Drujba va Mirobalan tipidagi payvandtaglarining payvandusti va ko'chatlari xizmat qildi.

Natijalar va munozara.

Andijon viloyati sharoitida turli tipdagi payvandtaglarda 2021-2022-yillarda shaftolining "Chempion" navini ko'chatlarini yetishtirilganda 2-yoshli ko'chatning bo'yi oq shaftoli (nazorat) payvandtagida – 87,7 sm bo'lib, unga nisbatan barcha payvandtaglar baland ko'chatlar shakllanganligi aniqlandi. YA'ni, nazorat oq shaftoli (87,7 sm) payvandtagiga nisbatan GF-677 (140,3 sm) – 52,6 sm, VSV-1 (139,7 sm) – 52,0 sm, VVA-1 (139,1 sm) – 51,4 sm, Mirobalan (131,4 sm) – 43,7 sm, Drujba (102,6 sm) – 14,9 sm, Kuban 86 (100,3 sm) – 12,6 va Evrika 99 (99,2 sm) – 11,5 sm baland 2-yoshli ko'chatlar yetishtirish mumkinligi ma'lum bo'ldi.

Turli tipdagi payvandtaglarda 2022-2023-yillarda shaftolining "Chempion" navini ko'chatlarini yetishtirilganda 2-yoshli ko'chatlar bo'yi nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 82,2 sm bo'lib, ung nisbatan GF-677 (141,1 sm) – 58,9 sm, VVA-1 (137,4 sm) – 55,2 sm, VSV-1 (135,7 sm) – 53,5 sm, Mirobalan (127,9 sm) –

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

45,7 sm, Drujba (99,5 sm) – 17,3 sm, Evrika 99 (96,0 sm) – 13,8 sm va Kuban 86 (93,7 sm) – 11,5 sm baland ko'chatlar shakllanganligi aniqlandi.

Demak, turli tipdagi payvandtaglarda 2021-2023-yillar bo'yicha o'rtacha shaftolining "Chempion" navini ko'chatlarini 2-yoshli ko'chatlar bo'yi nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 85,0 sm bo'lib, unga nisbatan GF-677 (140,7 sm) – 55,7 sm, VVA-1 (138,3 sm) – 53,3 sm, VSV-1 (137,7 sm) – 52,7 sm, Mirobalan (129,7 sm) – 44,7 sm, Drujba (101,1 sm) – 16,1 sm, Evrika 99 (97,6 sm) – 12,6 sm va Kuban 86 (97,0 sm) – 12,0 sm baland ko'chatlar yetishtirish mumkin ma'lum bo'ldi (1-jadval).

1-jadval

Turli payvandtaglarni shaftolining "Chempion" navi ko'chatlarning bo'yi va diametriga ta'siri

Payvandtag tipi	2-yoshli ko'chatning bo'yi, sm				2-yoshli ko'chatning eni, mm			
	2022 yil	2023 yil	o'rtacha	nazoratga nisbatan, %	2022 yil	2023 yil	o'rtacha	nazoratga nisbatan, %
Oq shaftoli (nazorat)	87,7	82,2	85,0	100,0	17,8	17,4	17,6	100,0
VSV-1	139,7	135,7	137,7	162,0	22,1	21,2	21,7	123,0
VVA-1	139,1	137,4	138,3	162,6	21,9	21,1	21,5	122,2
GF-677	140,3	141,1	140,7	165,5	22,5	21,9	22,2	126,1
Evrika 99	99,2	96,0	97,6	114,8	19,4	18,9	19,2	108,8
Kuban 86	100,3	93,7	97,0	114,1	18,7	18,2	18,5	104,8
Drujba	102,6	99,5	101,1	118,9	20,1	19,8	20,0	113,4
Mirobalan	131,4	127,9	129,7	152,5	20,9	20,1	20,5	116,5

1-jadvalga ma'lumotlarga ko'ra, Andijon viloyati sharoitida turli tipdagi payvandtaglarda 2021-2022-yillarda shaftolining "Chempion" navini ko'chatlarini yetishtirilganda 2-yoshli ko'chatning eni oq shaftoli (nazorat) payvandtagida – 17,8 mm bo'lib, unga nisbatan GF-677 (22,5 mm) – 4,7 mm, VSV-1 (22,1 mm) – 4,3 mm, VVA-1 (21,9 mm) – 4,1 mm, Mirobalan (20,9 mm) – 3,1 mm, Drujba (20,1 mm) – 2,3 mm, Evrika 99 (19,4 mm) – 1,6 mm va Kuban 86 (18,7 mm) – 0,9 mm qalin ko'chatlar shakllanganligi aniqlandi.

Turli tipdagi payvandtaglarda 2022-2023-yillarda shaftolining "Chempion" navini ko'chatlarini yetishtirilganda 2-yoshli ko'chatning eni oq shaftoli (nazorat) payvandtagida – 17,4 mm bo'lib, unga nisbatan GF-677 (21,9 mm) – 4,5 mm, VSV-1 (21,2 mm) – 3,8 mm, VVA-1 (21,1 mm) – 3,7 mm, Mirobalan (20,1 mm) – 2,7 mm, Drujba (19,8 mm) – 2,4 mm, Evrika 99 (18,9 mm) – 1,5 mm va Kuban 86 (18,2 mm) – 0,8 mm qalin ko'chatlar shakllanganligi aniqlandi.

Demak, turli tipdagi payvandtaglarda 2021-2023-yillar bo'yicha o'rtacha shaftolining "Chempion" navini ko'chatlarini 2-yoshli ko'chatlar eni nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 17,6 mm bo'lib, unga nisbatan GF-677 (22,2 mm) –

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

4,6 mm, VSV-1 (21,7 mm) – 4,1 mm, VVA-1 (21,5 mm) – 3,9 mm, Mirobalan (20,5 mm) – 2,9 mm, Drujba (20,0 mm) – 2,4 mm, Evrika 99 (19,2 mm) – 1,6 mm va Kuban 86 (18,5 mm) – 0,9 mm qalin ko'chatlar yetishtirish mumkin ma'lum bo'ldi.

Turli payvandtaglarda shaftolining “Chempion” navi ko'chatlarini yetishtirishda bir gektar maydonda 70×40 sm ekish sxemasida – 35,7 ming dona ko'chat sonini bo'ldi. Bundan kelib chiqib, turli payvandtaglarda shaftolining “Chempion” navidan ko'chat chiqishi 2022-yilda tahlil qilinganda bir gektar maydondan nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 24,3 ming dona ko'chat chiqqan bo'lsa, unga nisbatan VSV-1 (33,7 ming dona) – 9,4 ming dona, GF-677 (33,6 ming dona) – 9,3 ming dona, VVA-1 (33,0 ming dona) – 8,7 ming dona, Mirobalan (30,8 ming dona) – 6,5 ming dona, Kuban 86 (28,5 ming dona) – 4,2 ming dona, Drujba (28,2 ming dona) – 3,9 ming dona va Evrika 99 (27,9 ming dona) – 3,6 ming dona ko'p ko'chatlar chiqishi aniqlandi (2-jadval).

2-jadval

Turli payvandtaglarda shaftolining “Chempion” navidan ko'chat chiqishi

Payvandtag tipi	Bir gektar maydondan ko'chat chiqishi					
	2022-yil		2023-yil		o'rtacha	nazoratga nisbatan, %
	ming dona	nazoratga nisbatan, %	ming dona	nazoratga nisbatan, %		
Oq shaftoli (nazorat)	24,3	100,0	23,7	100,0	24,0	100,0
VSV-1	33,7	138,6	33,5	141,4	33,6	140,0
VVA-1	33,0	135,6	32,8	138,3	32,9	136,9
GF-677	33,6	138,3	33,2	140,2	33,4	139,2
Evrika 99	27,9	114,7	27,6	116,6	27,8	115,6
Kuban 86	28,5	117,2	28,4	119,6	28,4	118,4
Drujba	28,2	116,0	28,3	119,5	28,3	117,8
Mirobalan	30,8	126,6	30,9	130,5	30,8	128,5

2-jadvaldagi ma'lumotlarga ko'ra, turli payvandtaglarda 2023-yilda shaftolining “Chempion” navi ko'chatlarini chiqishi bir gektar maydonda nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 23,7 ming dona ko'chat bo'lsa, unga nisbatan VSV-1 (33,5 ming dona) – 9,8 ming dona, GF-677 (33,2 ming dona) – 9,5 ming dona, VVA-1 (32,8 ming dona) – 9,1 ming dona, Mirobalan (30,9 ming dona) – 7,2 ming dona, Kuban 86 (28,4 ming dona) – 4,7 ming dona, Drujba (28,3 ming dona) – 4,6 ming dona va Evrika 99 (27,6 ming dona) – 3,9 ming dona ko'p ko'chatlar chiqishi aniqlandi.

Demak, turli payvandtaglarda 2022-2023-yillar bo'yicha o'rtacha ko'chat chiqishi bir gektar maydonda nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 24,0 ming dona ko'chat bo'lsa, unga nisbatan VSV-1 (33,6 ming dona) – 9,6 ming dona, GF-677 (33,4 ming dona) – 9,4 ming dona, VVA-1 (32,9 ming dona) – 8,9 ming dona,

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

Mirobalan (30,8 ming dona) – 6,8 ming dona, Kuban 86 (28,4 ming dona) – 4,4 ming dona, Drujba (28,3 ming dona) – 4,3 ming dona va Evrika 99 (27,8 ming dona) – 3,8 ming dona ko'p ko'chatlar olish mumkinligi ma'lum bo'ldi.

Turli payvandtaglarni shaftolining “Chempion” navida I, II navli va nostandart ko'chatlarni chiqishi 2021-2023 yillar bo'yicha o'rtachasi tahlil qilinganda, I-navli ko'chatlarni chiqishi nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 8,1 ming dona bo'lib, unga nisbatan GF-677 (24,9 ming dona) – 16,8 ming dona, VSV-1 (24,5 ming dona) – 16,4 ming dona, VVA-1 (24,2 ming dona) – 16,1 ming dona, Mirobalan (19,4 ming dona) – 11,3 ming dona, Kuban 86 (16,7 ming dona) – 8,6 ming dona, Evrika 99 (16,3 ming dona) – 8,2 ming dona va Drujba (15,7 ming dona) – 7,6 ming dona ko'p I-navli ko'chatlarni chiqishi aniqlandi. Turli payvandtaglardan II-navli ko'chatlarni chiqishi nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 10,9 ming dona bo'lib, unga nisbatan Drujba (8,3 ming dona), Kuban 86 (7,9 ming dona), Mirobalan (7,8 ming dona), Evrika 99 (7,1 ming dona), VSV-1 (6,2 ming dona), VVA-1 (5,2 ming dona) va GF-677 (4,1 ming dona) payvandtaglarda kam II-navli ko'chatlarni chiqqanligi ma'lum bo'ldi (3-jadval).

3-jadval

Turli payvandtaglarni shaftolining “Chempion” navida I, II navli va nostandart ko'chatlarni chiqishiga ta'siri (2021-2023 yy.)

Payvandtag tipi	Ko'chatlarning sifati bo'yicha taqsimlanishi, ming dona			
	I-nav	II-nav	nostandart	Jami standart ko'chat
Oq shaftoli (nazorat)	8,1	10,9	5,1	18,9
VSV-1	24,5	6,2	2,9	30,7
VVA-1	24,2	5,2	3,5	29,3
GF-677	24,9	4,1	4,5	28,9
Evrika 99	16,3	7,1	4,3	23,4
Kuban 86	16,7	7,9	3,9	24,6
Drujba	15,7	8,3	4,3	24,0
Mirobalan	19,4	7,8	3,7	27,2

3-jadvaldagi ma'lumotlarga ko'ra, turli payvandtaglarda nostandart chiqishiga ko'ra, nazorat Oq shaftoli payvandtagida – 5,1 ming dona bo'lgan bo'lsa, boshqa payvandtaglarda, ya'ni, GF-677 – 4,5 ming dona, Drujba – 4,3 ming dona, Evrika 99 – 4,3 ming dona, Kuban 86 – 3,9 ming dona, Mirobalan – 3,7 ming dona, VVA-1 – 3,5 ming dona hamda VSV-1 – 2,9 ming donani tashkil qildi.

Xulosa.

Andijon viloyati sharoitida maydon birligidan yuqori standart (I- va II-navlar) ko'chatlarni chiqishi VSV-1 (30,7 ming dona), VVA-1 (29,3 ming dona), GF-677 (28,9 ming dona) va Mirobalan (27,2 ming dona) payvandtaglarida aniqlandi.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

Adabiyotlar

1. Boyjigitov F.M., va boshqalar. Meva ko'chatzorini barpo qilish va ko'chatlarni yetishtirish texnologiyasi. – Toshkent, 2022. – B. 52
2. Buriyev X.Ch., Yenileyev N.Sh., Namozov I.Ch., va boshqalar. Mevali va rezavor mevali o'simliklar bilan tajribalar o'tkazishda hisoblar va fenologik kuzatuvlar metodikasi. – T.: ToshDAU, 2014. – B. 64.
3. Ostonaqulov T.E., Narziyeva S.X.. Mevachilik asoslari. – Krasnodar: Toshkent, 2010. – B. 223
4. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур (pod red. Ye.N. Sedova, T.P. Ogolsovoy). – Orel: VNIISPK, 1999. – S. 253-299.